

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IQTISODIYOT VA MOLIYA
VAZIRLIGI HUZURIDAGI BIZNES VA TADBIRKORLIK
OLIV MAKTABI**

**“KORPORATIV BOSHQARUVNING ZAMONAVIY
AMALIYOTI VA TAMOYILLARI”**

mavzusidagi qisqa muddatli o‘quv kursining

O‘QUV DASTURI

Toshkent – 2023

**“KORPORATIV BOSHQARUVNING ZAMONAVIY AMALIYOTI VA
TAMOYILLARI”** o‘quv kursi - T.: O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya
vazirligi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi (keyingi o‘rinlarda Oliy
maktab), 2023-yil 18-bet.

O‘quv dasturi O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi Ilmiy kengashining muhokamasiga tasdiqlash uchun tavsiya etilgan.

O‘quv dasturi Oliy maktab Ilmiy Kengashi tomonidan ma’qullangan.

Oliy maktab Ilmiy Kengashining 2023-yil 05-yanvarda tasdiqlangan
1 - sonli bayonnomasi.

Kirish

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar va uning to‘liq joriy qilinishi uchun korxonalar boshqaruv tizimining samaradorligi yetarli saviyada bo‘lishi kerak. Jahon ilm-fanida ham korporativ boshqaruv tizimining samaradorligi muammosini tadqiq qilish yetakchi ilmiy muammolardan sanalib, uning eng murakkab yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan korporativ korxonalarda korporativ boshqaruv uslubiyotini takomillashtirib borish, rivojlanayotgan mamlakatlarda ham dolzarb muammo hisoblanadi.

Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqoralik jamiyatini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri demokratik bozor islohotlarini va iqtisodiyotni liberallashtirishni yanada chuqurlashtirishdir. Bu esa mavjud qonunchiligimizning qo‘llanish amaliyotini va mamlakatimizda bozor munosabatlari rivojlanishining hozirgi davridagi yangi real holatidan kelib chiqib, jiddiy qayta ko‘rib chiqish zaruriyatini tug’dirmoqda.

Mamlakatimiz iqtisodiyotida aksiyadorlik kompaniyalarining roli kattaligi ma’lumdir. Ushbu tizimga taalluqli bo‘lgan iqtisodiy islohotlar va qonunchilikni takomillashtirish va aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruv rahbarlari va mutaxassisilarning malakasini zamon talablari asosida oshirishni tashkil qilish zarurligini bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Shu bois, Kuzatuvchilar kengashi, umumiy yig‘ilish, taftish komissiyasining roli va ahamiyatini oshirish, minoritar aksiyadorlarning kafolatlarini ko‘proq ta’minlash, barcha aksiyadorlarni va bo‘lajak investorlarning aksiyadorlik kompaniyalari faoliyati to‘g‘risida axborot olish imkoniyatlarini kengaytirishni hamda ularning boshqaruv jarayonida qatnashishlarini ko‘zda tutish ayni muddao bo‘lur edi.

Bunday vazifalarning bajarilishligini ta’minlash orqali aksiyadorlik jamiyatlarida va uning tuzilmalarda boshqaruvning takomillashuvi va uning samaradorligini hamda uning huquqiy negizi yaratiladi albatta. Yangi O‘zbekistonni barpo etish jarayonida korporativ boshqaruvning zamonaviy standart va usullarini joriy etish, korxonalarni strategik boshqarishda aksiyadorlarning rolini kuchaytirish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilanmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoniga ko‘ra, “...kompaniyalarning moliyaviy-iqtisodiy faoliyati samaradorligini oshirish, korporativ boshqaruvni optimallashtirish maqsadida ishlab chiqarish va boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirish (ERP) tizimlarini joriy qilish, davlat qimmatli qog‘ozlarini norezidentlar tomonidan xarid qilishga ruxsat berish, korporativ qimmatli qog‘ozlar bozorida likvidlikni oshirish va davlat ulushi mavjud korxonalarda xususiyashtirish jarayonlariga xorijiy investorlar va xalqaro moliya institutlarini jalb qilish¹ kabi vazifalarni belgilanishi aynan shunda kurslarni tashkil qilishning dolzarbligini bildiradi.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022 — 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққийёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони.

Ushbu dolzarblikdan kelib chiqib, iqtisodiyotning barcha sohalarida zamonaviy korporativ boshqaruv tizimini kengroq tatbiq etish maqsadida oliy maktabi tomonidan ustav kapitalidagi davlat ulushi bo'lgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning kuzatuv kengashlari a'zolari uchun ishlab chiqilgan korporativ boshqaruvning zamonaviy amaliyoti va tamoyillari" dasturni ishlab chiqdi.

"Korporativ boshqaruvning zamonaviy amaliyoti va tamoyillari" kursining ushbu o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 29-noyabrdagi "Korporativ boshqaruvchi malaka attestatini berish bo'yicha davlat xizmatlari ko'rsatishning ma'muriy reglamentini tasdiqlan to'g'risida" gi VMQ-679-sonli qarori doriyasida ishlab chiqildi.

O'quv dasturining maqsadi va vazifalari

O'quv kursi "Korporativ boshqaruvchining malaka attetstati"ni olish uchun yuqori va quyi tashkilot rahbarlarining korporativ boshqaruv bo'yicha zamonaviy bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, aksiyadorlik jamiyatining kuzatuv kengashi a'zolarini bilim va ko'nikmalarini shakllantirishga va rivojlantirishga **mo'ljallangan**.

O'quv kursi maqsadi – korporativ boshqaruv doirasida amaldagi qonunchilikni o'rganish, zamonaviy amaliy bilim va korporativ boshqaruv tamoyillarini yoritish, hamda aksiyadorlik jamiyatining kuzatuv kengashi a'zolarini va rahbarlari va mutaxassislarining bilimlarini yanada mustahkamlash.

O'quv kursi vazifasi – korporativ boshqaruvning rivojlanish asoslarini yoritish va o'rganish, aksiyadorlik jamoyatlarini faoliyatini boshqarish va monitoring qilib borishni chuqur o'rganish, korporativ boshqaruv tizimidagi investision loyihalarni boshqarish, marketing reja va moliyaviy menejment asoslari doirasida bilimlarni ulashish.

Tinglovchilar toifasi:

- yuqori va o'rta menejerlar, shuningdek iqtisodiy boshqaruv organlari mutaxassislari, ularning tarkibiy va mintaqaviy bo'linmalari;

- aksiyadorlik jamiyatlari va jamiyat kuzatuv kengashlari rahbarlari va a'zolari;

O'qitish muddati: 5 kun

O'quv yuklamasi: 40 akademik soat.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va vositalari

Talabalar tomonidan "**Korporativ boshqaruvning zamonaviy amaliyoti va tamoyillari**" kursini o'zlashtirish uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy uslublari, yangi axborot-pedagogik texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Fanni o'qitishda darsliklar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, taqdimotlar, multimedia mahsulotlari va elektron didaktik texnologiyalar va Internet materiallaridan keng foydalaniladi. Moslashtirilgan ilg'or pedagogik texnologiyalar ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda qo'llaniladi.

O'quv soatlarining taqsimlanishi

№	Mavzuning nomi	Jami soatlar	Auditoriya soatlari	
			Ma'ruza	Trening
	Modul 1. Zamonaviy korporativ boshqaruv	6	6	
1.1.	O'zbekiston iqtisodiyotini boshqarish, transformasiya va diversifikasiya qilish. Korporativ boshqaruv rivojlanishining asosiy tendensiyalari.	2	2	
1.2.	Zamonaviy korporativ boshqaruv modellari	2	2	
1.3.	Korporativ boshqaruvning zamonaviy tamoyillari va mexanizmlari	2	2	
	Modul 2. Korporativ boshqaruv tizimi va ichki nazorat	4	2	2
2.1.	Aksiyadorlik jamiyatlarini korporativ boshqaruv tuzilishi, nazorat va komplayens tizimini tashkil etish	2	1	1
2.2.	Korporativ boshqaruv tizimida kompaniya to'g'risidagi ma'lumotlarning shaffofligi	2	1	1
	Modul 3. Korporativ boshqaruv tizimidagi kuzatuv kengashi	4	2	2
3.1.	Kuzatuv kengashi va aksiyadorlik jamiyatlari va kompaniyalarining ijro etuvchi organi o'rtasidagi munosabatlar	2	1	1
3.2.	Ustav kapitalida davlat ulushi bo'lgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning davlat advokatlari va kuzatuv kengashlari a'zolarining huquqlari va vakolatlari	2	1	1
	Modul 4. Korporativ moliya	12	8	4
4.1.	Korporativ boshqaruv tizimidagi moliyaviy menejment. Kompaniyaning moliyaviy natijalari va rentabelligini tahlil qilish.	2	1	1
4.2.	Buxgalteriya tizimining shaffofligini oshirish uchun moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini joriy etish.	2	2	
4.3.	Soliqlar va soliqqa tortish.	2	2	
4.4.	Korporativ qimmatli qog'ozlarni chiqarish va sotish.	2	1	1

4.5.	Aksiyadorlik jamiyatlarini korporativ boshqaruvida samarali dividend siyosatini amalga oshirish.	2	1	1
4.6.	Aksiyadorlik jamiyatlarini boshqarish va boshqarish tizimining samaradorligini baholash.	2	1	1
	Modul 5. Investisiya loyihalarini boshqarish	4	4	
5.1.	Korporativ boshqaruv tizimidagi investisiya loyihalarini boshqarish. Investisiya loyihalarini tahlil qilish	2	2	
5.2.	Xorijiy investorlarni jalb qilish va tanlash	2	2	
	Modul 6. Korporativ strategiya va sifatni boshqarish	8	4	4
6.1.	Korporativ boshqaruv strategiyasini ishlab chiqish jarayonlari	2	1	1
6.2.	Korporativ boshqaruv tizimida strategik marketingni shakllantirish	2	1	1
6.3.	Xalqaro standartlarga muvofiq sifat menejmenti (ISO 9001-2015)	2	1	1
6.4.	Korporativ boshqaruvda inson resurslarini boshqarish	2	1	1
	Umumiy soat	38	26	12
	Test	2		2
	JAMI	40	26	14

O‘quv kursi mashg‘ulotlarining mazmuni

Modul 1. Zamonaviy korporativ boshqaruv

Mavzuning maqsadi korporativ boshqaruvning asosiy tushunchalari, elementlari va tendensiyalarini o‘rganish, shuningdek, O‘zbekistondagi korporativ boshqaruvni tashkil etish holatini tahlil qilishdir.

Mavzuni o‘zlashtirish natijasida shakllangan tinglovchilarning kompetensiyalari (bilish, ega bo‘lish, egalik qilish).

Modulni tugatgandan so‘ng, bitiruvchilar quyidagilarni bilishlari kerak:

- korporativ boshqaruvning asosiy tamoyillari;
- kelib chiqish tarixi va korporativ boshqaruvning zamonaviy tendensiyalari;
- korporativ boshqaruv modellarining afzalliklari va kamchiliklari.

Tinglovchi bilishi kerak:

- korporativ boshqaruv modellarini ajratib ko‘rsatish;
- korporativ boshqaruv tizimini tahlil qilish;
- korporativ boshqaruvning tashkiliy-huquqiy va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarini o‘zaro bog‘lash.

Tinglovchi kuyidagi malakaga ega bulishi kerak:

- korporativ boshqaruvning asosiy tushunchalari;
- korporativ boshqaruv tizimi to‘g‘risida bilim;
- amaldagi korporativ boshqaruv qonunchiligini to‘g‘ri tanlash bo‘yicha ko‘nikmalar.

Mavzuning qisqacha mazmuni:

1.1. O‘zbekiston iqtisodiyotini boshqarish, modernizasiya qilish va diversifikasiya qilish. Korporativ boshqaruv rivojlanishining asosiy tendensiyalari

O‘zbekistonda korporativ boshqaruv tamoyillarini joriy etish. "Korporativ boshqaruv" tushunchasi, asosiy elementlari. Tarix va hozirgi tendensiyalar. Korporativ boshqaruv paydo bo‘lishining asosiy sabablari. Rivojlanayotgan bozorlarda korporativ boshqaruv.

1.2. Zamonaviy korporativ boshqaruv modellari

Korporativ boshqaruv tizimi va o‘z kapitalini boshqarish modeli. Korporativ boshqaruv modellari, ularning afzalliklari va kamchiliklari. Garbiy va Sharqiy Evropada korporativ boshqaruvni rivojlantirishdagi farqlar. O‘zbekistonda korporativ boshqaruvni tashkil etish holatini tahlil qilish. Korporativ boshqaruvning o‘zbek modelini rivojlantirish xususiyatlari.

1.3. Korporativ boshqaruvning zamonaviy tamoyillari va mexanizmlari

Boshqaruvning asosiy tamoyillari. Korporativ boshqaruvning zamonaviy tamoyillari. Boshqaruvning umumiy va o'ziga xos tamoyillari. XVF va Jahon banki guruhining korporativ boshqaruv tamoyillari. Korporativ boshqaruv tamoyillari. Korporativ kodeksga muvofiq korporativ boshqaruv tamoyillari. Korporativ boshqaruv tizimini tahlil qilish va sintez qilish. Axborot texnologiyalari. Ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarda boshqarish. Texnik tizimlar va texnologik jarayonlarni boshqarish. Korporativ boshqaruvning iqtisodiy, moliyaviy, tashkiliy, huquqiy va ijtimoiy mexanizmlari. Korporativ boshqaruvning tashkiliy-huquqiy va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarining o'zaro bog'liqligi.

Modul-2. Korporativ boshqaruv tizimi, nazorat va komplayens tizimini tashkil qilish

Mavzuning maqsadi korporativ boshqaruv tuzilishini hamda kompaniyaning ochiqlik darajasiga ta'sir qiluvchi omillarni tahlil qilishdir.

Modulni tugatgandan so'ng, bitiruvchilar quyidagilarni bilishlari kerak:

- korporativ munosabatlarning asosiy ishtirokchilari;
- axborotni oshkor qilish va shaffoflikning tarkibiy qismlari;
- Axborotni oshkor qilishning asosiy tamoyillari va maqsadlari.

Tinglovchi bilishi kerak:

- korporativ munosabatlar ishtirokchilarining huquqlari va vakolatlarini aniqlash;
- kompaniyaning ochiqlik darajasiga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash;

Tinglovchi kuyidagi malakaga ega bulishi kerak:

- korxonaning tarkibiy bo'linmalarini boshqarish usullari;
- axborot shaffofligini baholash mezonlari;

Mavzuning qisqacha mazmuni:

2.1. Aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ boshqaruv tarkibi

Aksiyadorlarning umumiy yig'ilishi. Kuzatuv kengashi Minoritar Aksiyadorlar qo'mitasi. Tekshiruv komissiyasi. Xodimlar va boshqa manfaatdor tomonlar. Aksiyadorlik jamiyatlarini boshqarish. Yuqori menejment va o'rta menejerlar. Aksiyadorlar va menejment o'rtasidagi munosabatlar.

2.2. Korporativ boshqaruv tizimida kompaniya to'g'risidagi ma'lumotlarning shaffofligi

Kompaniyaning shaffoflik darajasiga ta'sir qiluvchi omillar. Insayderlar va begonalarning ma'lumotlari. Maxsus ma'lumotlar. Axborotni nashr etish tamoyillari.

Axborotning ishonchligi. Korporativ boshqaruvning turli modellarida axborot shaffofligi darajasi.

3-modul. Korporativ boshqaruv tizimidagi kuzatuv kengashi

Mavzuning maqsadi tinglovchilarga davlat advokatlari va Kuzatuv kengashi a'zolarining vakolatlari, huquqlari va majburiyatlari to'g'risida ma'lumot berish, shuningdek, Kuzatuv kengashi va ijro etuvchi organ o'rtasidagi o'zaro munosabatlar modelini shakllantirishdir.

Mavzuni o'zlashtirish natijasida shakllangan tinglovchilarning kompetensiyalari (bilish, ega bulish, egalik qilish).

Modulni tugatgandan so'ng, bitiruvchilar quyidagilarni bilishlari kerak:

- kuzatuv kengashining vakolatlari;
- kuzatuv kengashining tarkibi va uning a'zolariga qo'yiladigan talablar;
- kuzatuv kengashi va ijro etuvchi organ o'rtasidagi munosabatlar modellari.

Tinglovchi bilishi kerak:

- Kuzatuv kengashi a'zolari o'rtasida vazifalarni taqsimlash;

- kuzatuv kengashi va ijro etuvchi organ o'rtasidagi munosabatlarning modellarini aniqlash;

- davlat advokatlari o'rtasidagi huquq va majburiyatlarni aniqlash.

Tinglovchi kuyidagi malakaga ega bulishi kerak:

- Kuzatuv kengashining majlislarini o'tkazish tartibi va tartibini bilish;

- Kuzatuv kengashi maqomi to'g'risidagi korporativ kodeks normalari;

- kuzatuv kengashi va ijro etuvchi hokimiyat o'rtasidagi munosabatlarning klassik sxemasi.

Mavzuning qisqacha mazmuni:

3.1. Kuzatuv kengashi va ijroiya organi o'rtasidagi munosabatlar

Korporativ boshqaruv qoidalari. Korporativ boshqaruv kodeksi. Kuzatuv kengashi a'zolari o'rtasida vazifalarni taqsimlash. Kuzatuv kengashining vakolatlari, huquqlari va majburiyatlari. Kuzatuv kengashining majlislarini chaqirish tartibi. Kuzatuv kengashining majlislarini o'tkazish tartibi va tartibi. Kuzatuv kengashi va ijro etuvchi hokimiyat vakolatlari muvozanati. Kuzatuv kengashining ijro etuvchi organga nisbatan vakolatlari. Aksiyadorlik jamiyatlari va kuzatuv kengashining nazorati. Kompaniya kuzatuv kengashi a'zolarining, direktorning, kompaniya boshqaruv a'zolarining javobgarligi. Aloqalar modellari. Mulkni boshqarish va mulkchilikning yuqori konsentratsiyasi sharoitida Milliy Assambleyaning funksiyalarini aniqlashtirish. Mumkin to'qnashuvlar.

3.2. Ustav kapitalida davlat ulushi bo'lgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning davlat advokatlari va kuzatuv kengashlari a'zolarining huquqlari va vakolatlari

Kuzatuv kengashining vakolatlari, huquqlari va majburiyatlari. Kuzatuv kengashi maqomi to'g'risidagi korporativ kodeks normalari. Kuzatuv kengashining huquqlari va majburiyatlari. Davlat advokatlarining huquqlari va majburiyatlari. Kuzatuv kengashlari a'zolari uchun qonunda cheklov. Kuzatuv kengashi a'zolarining javobgarligi.

Modul-4. Korporativ moliya

Mavzuning maqsadi moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va daromadlarni optimallashtirish uchun korporativ moliyani tashkil etishning nazariy va amaliy asoslarini o'rganish va ularni samarali boshqarishdir.

Mavzuni o'zlashtirish natijasida shakllangan tinglovchilarning kompetensiyalari (bilish, ega bulish, egali qilish).

Modulni tugatgandan so'ng, bitiruvchilar quyidagilarni bilishlari kerak:

- tashkilotni boshqarish tizimida moliyaviy menejmentning o'rni va funksiyalari;
- IFRSning asosiy afzalliklari;
- soliqqa tortish tamoyillari;
- korporativ boshqaruvda dividend siyosatini amalga oshirish xususiyatlari;
- qimmatli qog'ozlarni chiqarish bosqichlari.

Tinglovchi bilishi kerak:

- davlat ulushi bo'lgan Aksiyadorlik jamiyatlarini korporativ boshqaruvida dividend siyosatini amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish;

- soliqlarni tasniflash;
- foyda ko'rsatkichlarini hisoblashni shakllantirish;
- korporativ boshqaruv samaradorligini baholash usullarini ajratib ko'rsatish.

Tinglovchi kuyidagi malakaga ega bulishi kerak:

- moliyaviy menejment vositalarini qo'llash usullari;
- qimmatli qog'ozlarni joylashtirish va muomalasining asosiy omillari va xususiyatlari;
- qimmatli qog'ozlarning turlari, tasnifi va joylashtirilishi to'g'risida bilim;
- korporativ boshqaruvda dividend siyosatini amalga oshirish usullari;
- korporativ boshqaruv samaradorligini baholash qobiliyati.

Mavzuning qisqacha mazmuni:

4.1. Korporativ boshqaruv tizimidagi moliyaviy menejment.

Kompaniyaning moliyaviy natijalari va rentabelligini tahlil qilish

Moliyaviy menejmentning nazariy jihatlari. Naqd pul tushunchasi. Pulning vaqtincha qiymati tushunchasi. Xavf va qaytish tushunchasi. Portfel nazariyasi va aktivlarni narxlash modellari. Kapital tarkibi va dividend siyosati nazariyalari. Agentlik munosabatlari nazariyasi. Moliyaviy boshqaruv funksiyalari. Moliyaviy menejmentning maqsad va vazifalari. Korxonada moliyaviy boshqaruvni tashkil etish.

Kompaniya moliyasini tashkil etish tamoyillari. Korxonaning moliyaviy boshqaruv tizimining tuzilishi. Moliyaviy menejmentning tashkilotni boshqarish tizimidagi o'ri.

4.2. Buxgalteriya tizimining shaffofligini yaxshilash uchun moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini joriy etish

MSFOning asosiy afzalliklari. IFRS bo'yicha kengash. UFRSning tuzilishi. Moliyaviy hisobotning beshta elementi. Moliyaviy hisobotlarning to'liq to'plami. IFRS bo'yicha hisobotlarni o'zgartirish. Axborotni moliyaviy hisob tizimida aks ettirish tamoyillari.

4.3. Korporativ boshqaruv soliqlari va soliqqa tortish

Soliqlarning iqtisodiy mohiyati. Soliqqa tortish tamoyillari. Soliq imtiyozlari, ularning turlari va bozor iqtisodiyotini tartibga solishda ahamiyati. Hozirgi bosqichda O'zbekiston Respublikasi soliq tizimining xususiyatlari. Soliq tasnifi. Soliq siyosati va O'zbekiston Respublikasida soliq tizimini isloh qilish yo'llari.

4.4. Korporativ qimmatli qog'ozlarni chiqarish va sotish. Kredit va qarz kapitali bozori

Qimmatli qog'ozlarning mohiyati, tasnifi va asosiy xususiyatlari. qimmatli qog'ozlarning turlari va tasnifi. Korporativ va lotin qimmatli qog'ozlar. qimmatli qog'ozlarni joylashtirish va muomalasining asosiy omillari va xususiyatlari. qimmatli qog'ozlar bozorida aksiyalarni dastlabki ommaviy sotuvi. qimmatli qog'ozlar muomalasining tannarxi va narx omillari. qarzli qog'ozlar.

Ichki kredit bozori: muammolar va o'sish istiqbollari. Davlat qimmatli qog'ozlar bozori. Kredit bozoridagi muammolar. Emitentning ortib borayotgan xatarlari munosabati bilan qarz majburiyatlarini chegirma bilan sotib olish orqali qarz yukini kamaytirish. Qimmatli qog'ozlarni yaratish jarayoni. Qarzli qog'ozlar. Qarzli qimmatli qog'ozlar emitenti. Qarz qimmatli qog'ozlarini xaridor.

4.5. Aksiyadorlik jamiyatlarini korporativ boshqaruvida samarali dividend siyosatini amalga oshirish

Dividend tushunchasi va uning mohiyati. Davlat ulushiga ega bo'lgan Aksiyadorlik jamiyatlarini korporativ boshqaruvida dividend siyosatini amalga oshirish xususiyatlari. Dividend siyosatining xalqaro prinsiplari va alohida jahon yirik kompaniyalari tajribasi. Dividendlar va ular bo'yicha imtiyozlarni hisoblashda belgilangan soliqlar. Alohida kompaniyalarning tajribasi.

4.6. Aksiyadorlik jamiyatlarini boshqarish va boshqarish tizimining samaradorligini baholash

Korporativ boshqaruv samaradorligini baholash. Korporativ boshqaruv samaradorligi mezonlari. Korporativ boshqaruv samaradorligini baholash usullari. Korporativ boshqaruv reytinglari. Hisobotning tuzilishi. Korporativ boshqaruv xavf omillari toifalari va kichik toifalari. Korxonaning korporativ xatarlarini baholash. Optimallashtirish parametrlarini aniqlash. Korporativ boshqaruv sifatini kompleks baholash ko'rsatkichi. Natijalarni tuzatish va yakuniy baho.

Modul-5. Investisiya loyihalarini boshqarish

Mavzuni o'rganishdan maqsad talabalar o'rtasida investisiya loyihalarini boshqarish tizimi to'g'risida yaxlit tushunchani shakllantirish, moliyaviy investisiyalar samaradorligini baholash ko'nikmalarini shakllantirishdir.

Mavzuni o'zlashtirish natijasida shakllangan tinglovchilarning kompetensiyalari (bilish, ega bulish, egalik qilish).

Modulni tugatgandan so'ng, bitiruvchilar quyidagilarni bilishlari kerak:

- investisiya loyihalarini ishlab chiqish bosqichlari;
- investisiya loyihalarini boshqarish usullari;
- investisiya bozorida daromad turlarining tasnifi;

Tinglovchi bilishi kerak:

- investisiya loyihalarini tasniflash;
- loyihaning samaradorligi va uning xatarlarini baholash;
- potensial investorlar to'g'risida ma'lumotlar bazasini shakllantirish.

Tinglovchi kuyidagi malakaga ega bulishi kerak:

- investisiya loyihalarini tahlil qilish ko'nikmalari;
- xorijiy menejrlarning OAJ samaradorligini oshirishga ta'sir qilishining asosiy vositalari to'g'risida bilim.

Mavzuning qisqacha mazmuni:

5.1. Korporativ boshqaruv tizimidagi investisiya loyihalarini boshqarish. Investisiya loyihalarini tahlil qilish

Sarmoyalar foyda olish uchun sarmoya sifatida. Investisiya loyihasi. Haqiqiy biznesga sarmoyalar. Investisiya loyihalarining tasnifi. Investisiya loyihalarini ishlab chiqish bosqichlari. Loyihaning sarmoyadan oldingi bosqichi. Investisiya tushunchasi. Investisiya loyihalari goyalarini shakllantirish manbalari. Biznes-rejaning mazmuni va maqsadi. Biznes-reja bilan hal qilingan vazifalar. Loyihaning texnik-iqtisodiy asoslanishi va uning biznes-rejadan farqi. Loyihaning moliyaviy imkoniyatlarini baholash. Loyihaning investisiya bosqichi. Loyiha-smeta hujjatlarini ishlab chiqish tartibi. qurilish xususiyatlari va qurilishda narxlar. qurilish mahsulotlari va ularning xususiyatlari. Loyihaning marketing bahosiga ehtiyoj. Loyiha quvvati turlari. Loyihani boshqarish funksiyalari. Loyiha samaradorligi va uning xatarlarini baholash. Investisiya loyihalarini boshqarish usullari.

Investisiya loyihalarini moliyalashtirish manbalari va tartibi. Xususiy kompaniyalar (korporasiyalar) va individual investorlarning mablag'lari. O'z manbalari. O'z manbalarining tuzilishi. Amortizasiya ajratmalari. Yig'ilib qolgan oylik maoshlari. Jahon fond bozori uchun imkoniyatlar. Xalqaro moliya institutlarining kreditlari. Xalqaro eksport agentliklarining kreditlari. Milliy tijorat banklarining kreditlari. Byudjet mablag'lari. Chet el investisiyalari (to'g'ridan-to'g'ri va hukumat tomonidan kafolatlangan kreditlar). Qaytarib berilmaydigan moliyalashtirish. Qaytariladigan moliyalashtirish. Bank krediti. Jalb qilingan mablag'lar. Qarz mablag'lari. Aksiyalar chiqarilishi. Obligasiyalar chiqarilishi. Investisiya bozorida daromad turlarining tasnifi. Belgilangan rentabellik stavkalari. Qaytarilmagan daromad stavkalari. Xavfli va xatarsiz aktivlarning rentabelligi va ularning ko'lami. Investisiya loyihasi tahlilining mohiyati. Loyihaning NPV va IRR ni hisoblash tartibi. Loyihaning tarkibiy omillarining o'zgarishiga sezgirligini tahlil qilish. Ishlab chiqarish hajmi, ishlab chiqarish tannarxi, narx, inflyasiya. Buzilish nuqtasi. Daromadsizlikni hisoblashda birlamchi investisiyalarni hisobga olish zaruriyati.

5.2. Xorijiy investorlarni jalb qilish va tanlash

Xorijiy investorlarni jalb qilish zarurati. Xorijiy investorlarning tanlovi va ularni qaerdan izlash kerakligi. Potensial investorlar to'g'risida ma'lumotlar bazasini shakllantirish. Xorijiy investorlarning tasnifi. Kim strategik investor bo'lishi mumkin. Investisiyalarni jalb qilish strategiyasi. Chet ellik investorni topish usullari. Investorlarni maqsadli qidirish. Investisiyalarni jalb qilish bo'yicha kompaniya rejasini ishlab chiqish. Potensial investorlarning asosiy ro'yxatini shakllantirish. Kompaniyaning ijobiy imidjini shakllantirish. Investor tomonidan kompaniyaning tushunchasini aniqlash. Marketing goyasini shakllantirish. Kompaniyaning noyob taklifi. Reklama vositalarini tanlash va axborot kompaniyasi rejasini ishlab chiqish. Axborot kompaniyasini amalga oshirish.

Modul-6. Korporativ strategiya va sifatni boshqarish

Mavzuni o'rganishdan maqsad, kompaniyaning strategiyasini rasmiylashtirishning asosiy vositalaridan foydalanish, shuningdek sifat menejmenti tizimining tamoyillari va usullarini o'zlashtirish bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishdir.

Mavzuni o'zlashtirish natijasida shakllangan tinglovchilarning kompetensiyalari (bilish, ega bulish, egalik qilish).

Modulni tugatgandan so'ng, bitiruvchilar quyidagilarni bilishlari kerak:

- tashkilotning korporativ strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayoni;

- korporativ strategiyalarning turli tasniflari, ularni qo'llash shartlari, afzalliklari, kamchiliklari va xatarlari;

- sifat menejmenti tizimlarini yaratish va faoliyatining mohiyati, maqsad va vazifalari;

- xodimlarni boshqarish usullari va tamoyillari.

Tinglovchi bilishi kerak:

- korporativ strategiyalarning tasniflari, ularni qo'llash shartlari, afzalliklari, kamchiliklari va xatarlarini farqlash;
- marketing tadqiqotlarini o'tkazish;
- sifat tizimini yaratish va boshqarish bo'yicha barcha tadbirlarni to'g'ri rejalashtirish va ularni amalga oshirishni samarali tashkil etish;
- xodimlar boshqaruvini tashkil etishning asosiy tamoyillaridan foydalanish.

Tinglovchi kuyidagi malakaga ega bulishi kerak:

- muqobil korporativ strategiyalarni ishlab chiqish usullari;
- marketing tadqiqotlari natijalarini qayta ishlash, tahlil qilish va taqdim etish qobiliyatlari;
- sifat menejmenti sohasida faoliyatni takomillashtirish vositalari bilan ishlash ko'nikmalari;
- xodimlarni boshqarishning turli texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalari.

Mavzuning qisqacha mazmuni:

6.1. Korporativ strategiyani yaratish

Korporativ strategiya - bu kompaniyani boshqarish uchun strategik rejadir. Korporativ strategiyaning turlari. Operasion strategiya. Biznes strategiyasi. Funktsional strategiya. Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlari. Korporativ strategiyani ishlab chiquvchilar. Korporativ strategiyani amalga oshirish bosqichlari. Korporativ strategiyani amalga oshiruvchi shaxslar doirasi. Korporativ strategiyani amalga oshirish xususiyatlari. Korporativ strategiyani amalga oshirishda qiyinchiliklar. Korporativ strategiyaga kiritilgan o'zgartirishlar va qo'shimchalar.

6.2. Korporativ boshqaruv tizimida strategik marketingni shakllantirish

Korxonada marketing xizmatini tashkil etish turlari. Mas'uliyat markazlari. Foyda markazlari va xarajatlar markazlari. Marketing byudjeti. Korxonani qayta qurish va marketing. Korxonaning marketing rejasi. Marketing rejalari va dasturlarining mazmuni va tizimi. Strategik rejalashtirishning marketing rejasi bilan aloqasi. Marketing aralashmasi elementlarini rejalashtirish. Marketing rejalari va dasturlarini ishlab chiqish.

Marketing haqida ma'lumot. Marketing ma'lumotlarini yig'ish turlari, manbalari va usullari. Marketing tadqiqotlari jarayoni. Marketing tadqiqotlari tamoyillari va usullari. Izlanish tadqiqot usullari. Ta'riflovchi va sababiy tadqiqot usullari. Ma'lumot yig'ish ta'rifi. Tadqiqot bo'yicha yakuniy hisobotni tayyorlash. Marketing tadqiqotlarida bashorat qilish. Xodimlarni baholash tizimlari. Malakaviy model inson resurslarini boshqarish vositasidir. Qobiliyat turlari. Vakolatli tarkib. Kelajak

vakolatlari. Kadrlar tayyorlash va rivojlantirish. O'quv jarayonining shakllari va bosqichlari. Xodimlarni rag'batlantirish tizimi. Samarali rag'batlantirish tizimi. Rag'batlantirish tizimining asosiy bosqichlari va tamoyillari.

6.3. Xalqaro standartlarga muvofiq sifat menejmenti (ISO 9001)

Ta'rifi va foydalari. Rivojlanish tarixi. Dunyodagi va O'zbekistondagi vaziyat. ISO 9001 ga muvofiq sifat menejmenti tizimini joriy qilish va sertifikatlashda eng ko'p uchraydigan muammolar. O'zbekiston Respublikasida qabul qilingan qoidalar. ISO 9091 bo'yicha sertifikat olgan jahon ko'rsatkichlari. MDHda rivojlanish ko'rsatkichlari, ISO 9091 bo'yicha sertifikatlarga ega. Ishlab chiqish va joriy etish. qo'llanish doirasi va chegaralarini aniqlash. ISO 9001: 2015 ga muvofiq Sifat tamoyillari. Xatarlarni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar to'plami. Xatarlarni boshqarish jarayoni. SMSni tayyorlash, ishlab chiqish, amalga oshirish, sertifikatlashtirish bosqichi. Xalqaro standartlar bo'yicha akkreditasiya. Standartlar bo'yicha milliy akkreditasiya. Sertifikatlash. 9001 sertifikatidan foyda. Xalqaro standartlarga muvofiq o'qitish.

6.4. Korporativ boshqaruvda inson resurslarini boshqarish

Xodimlarni boshqarish faoliyati. Inson resurslarini boshqarish sikli. Kadrlar bo'yicha strategiya, siyosat. Kadrlar siyosatini ishlab chiqish. Kompaniyaning kadrlar bo'yicha strategiyasi. Kadrlar xizmati faoliyatining darajalari. Xodimlarni boshqarish strategiyasining asosiy yo'nalishlari. Xodimlarni tanlash bosqichlari. Xodimlarni moslashtirish. Moslashuv maqsadlari. Xodimlarni boshqarish texnologiyasi. Mehnatni baholash. Shaxsiy baho. Xodimlarni baholash tizimlari.

Talabalar bilimni nazorat qilish shakllari

Imtihon (test) bir guruh talabalar uchun kompyuter sinovlari orqali o'tkaziladi. Sinovni ijobiy topshirgan tinglovchilarga belgilangan shakldagi sertifikat beriladi.

Ta'lim texnologiyalari va o'quv jarayoni uchun tashkiliy-uslubiy ko'rsatmalar

Sinf darslari o'qitishning zamonaviy texnik usullari - kompyuter texnologiyalari, slaydlar, plakatlar, tarqatma materiallar, o'quv qo'llanmalari va me'yoriy ma'lumotnomalardan keng foydalangan holda olib boriladi.

Ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlar zamonaviy axborot-kommunikasiya texnologiyalari bilan jihozlangan Oliy maktab o'quv xonalarida o'tkaziladi. Xususan, Internetga ulangan interaktiv doskalar, proektorlar, kompyuter sinfi, Oliy maktab kutubxonasi va resurs markazi. O'qituvchilar foydalaniladigan texnik vositalar, ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar uchun o'quv-uslubiy va tarqatma materiallarni

ko'rsatib, darslarni o'tkazish uchun Oliy maktab o'quv-tematik rejalarini taqdim etishlari shart.

Sinflar davomida o'qituvchilar jamoasi tashriflar jurnalini yuritadilar. Darslar mavzusi, soat va belgilar soni ko'rsatilgan holda belgilangan vazifalarning bajarilishi to'g'risida. Kurslarni tugatgandan so'ng, davomat jurnali Oliy maktabni qayta tayyorlash, malaka oshirish va sertifikatlashtirish bo'limiga taqdim etiladi.

Tavsiya etilgan adabiyotlar ro'yxati:

I. O'zbekiston Respublikasi qonunlari.

1."Aksiyadorlik jamiyatlari va Aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikas qonuni (yangi tahrir) 2014-yil 6-maydagi O'RQ-370-sonli va 2019 yil 20 mart O'RQ-531-sonli Qonuni.

2.O'zbekiston Respublikasining 2015-yil 25-avgustdagi O'RQ-392-sonli "Investisiyalar va pay fondlari to'g'risida"gi Qonuni.

3.O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 29-martdagi «Korporativ boshqaruv tizimi takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida»gi O'RQ -760-sonli Qonuni.

4.O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 18-yanvardagi "Korporativ boshqaruv tizimi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan o'zbekiston respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-814-sonli qonuni.

5.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-apreldagi "Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va xususiy sektorni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish uchun shart-sharoitlar yaratish borasidagi navbatdagi islohotlar to'g'risida"gi PF-101-sonli Farmoni.

6.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat aktivlarini boshqarish tizimini, monopoliyaga qarshi tartibga solish va kapital bozorini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" Farmoni 2019-yil 14-yanvardagi PF-5630-son.

7.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-noyabrdagi "Korporativ munosabatlarning huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'rmisda"gi PQ-415-sonli Qarori.

8.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 29-martdagi "2021-2025 yillarda davlat ishtirokidagi korxonalarni boshqarish va isloh qilish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi 166-son qarori.

9.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 4-noyabrdagi "Davlat ishtirokidagi korxonalarning kuzatuv kengashiga nomzodlarni shakllantirish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 647-sonli qarori.

II. Asosiy adabiyotlar

- 10.Бочарова И.Ю. Корпоративное управление: учебник / И.Ю. Бочарова. – Москва: ИНФРА-М, 2014. -368 стр.
- 11.Веснин В.Р. Корпоративное управление: учебник / В.Р. Веснин, В.В. Кафидов. – Москва: ИНФРА-М, 2013.
- 12.Суюнов Д. Корпоратив бошқарув механизми: муаммо ва ечимлар: Монография. – Т.: Академия, 2007. – 321 б2.
13. Суюнов Д.Х., Хошимов Э.А., Хусайнов Ш.А. Копроатив бошқарув: муаммолар ва замонавий ечимлар. Монография.: “BROK CLASS SERVIS” МЧЖ босмахонасида чоп қилинган. Монография. 2021 йил. -207 бет.
14. Суюнов Д., Ганиходжаев Б., Хусайнов Ш., Хошимов Э. и др Пособие по корпоративному управлению. Учебное пособие. “Академнашр НММ”, 2017, С 30,6. (С 525).
- 15.Tricker В. Corporate governance: principles, policies and practices. 3rd edition, Oxford 2015. – 544 p.
- 16.Samuel О. Idowu., Kiyemet T. Calyurt. Corporate governance: an international perspective. –Springer, 2014 -401 p.
- 17.Kenneth А. Kim, John R. Nofsinger. Corporate governance. 2rd edition. USA, Pearson Prentice Hall, 2007. - 164 p.
- 18.Thomas W.J. Principles of Corporate governance. USA, Carolina Academic Press, 2004. - 509 p.
- 19.G20/ OECD Principles of Corporate governance. OECD 2015. - 61 p.

Internet resurslari:

- [20.www.lex.uz](http://www.lex.uz)
[21.www.uza.uz](http://www.uza.uz)
[22.www.gkk.uz](http://www.gkk.uz)